

Felthåndbok

Fremmede arter i Lier

Gjenkjenning og bekjempelse av
fremmede karplanter

Lier kommune

Felthåndbok for fremmede planter

En håndbok med foto og beskrivelser for å kjenne igjen de vanligste fremmede karplanter som vi har i Lier kommune. Andre delen i håndboka beskriver bekjempelsesmetoder for disse artene. Beskrivelsene støtter seg på Artsdatabanken og NIBIO sine nettsider om fremmede arter.

Kildehenvisninger

Artsdatabanken. Fremmedartslista 2023. Hentet mai 2025.

Ekelund, K. 2021. Fremmede planter. Gjenkjenning i felt. Statsforvalteren i Oslo og Viken

Plantevernleksikonet. Hentet mai 2025.

Tekst og utforming: Paavo Pirttilehto

Versjon 1.0, juni 2025.

Innhold

Gjenkjenning	4
Kjempespringfrø <i>Impatiens glandulifera</i>	5
Kanadagullris <i>Solidago canadensis</i>	7
Slirekner <i>Reynoutria</i> spp.	9
Hagelupin <i>Lupinus polyphyllus</i>	11
Kjempebjørnekjeks <i>Heracleum mantegazzianum</i>	13
Russekål <i>Bunias orientalis</i>	15
Rynkerose <i>Rosa rugosa</i>	17
Hvitsteinkløver <i>Melilotus albus</i>	18
Bekjempelsesmetoder	21
Bruk av maskiner i bekjempelse	22
Kjempespringfrø	23
Kanadagullris	24
Slirekner	25
Hagelupin	26
Kjempebjørnekjeks	27
Russekål	28
Rynkerose	29
Hvitsteinkløver	30

Gjenkjenning

Kjempespringfrø *Impatiens glandulifera*

Kjennetegn: 0,5 - 2 m høy. Stengelen er kraftig, hul og leddet. Den brekker lett og er ofte rødlig. Bladene er mørkegrønne, sagtannet og står motsatte eller 3 i krans oppover stengelen. Planten spres kun med frø og har et svært grunt rotsystem. Kan forårsake erosjon langs vassdrag og på skråninger.

Blomstring: Juni - oktober. Blomster er store røde til rosa, kan være hvite.

Voksested: Fuktig mark, kanter til vassdrag, vei og åkerkanter, sump og grøfter.

Forvekslingsarter: Bladene ligner mongolspringfrø og springfrø, men disse har lyst gule blomster.

Kanadagullris *Solidago canadensis*

Kjennetegn: 0,5-1,8 m høy, kraftig, opprett flerårig plante. Bladene oppover stengelen er smale og sagtannete. Planten sprer seg med frø og krypende jordstengler med kraftig vekst.

Blomstring: Juli - oktober

Voksested: Grasmark, eng, vegkanter, åkerkanter, langs jernbaner.

Forvekslingsarter: Kjempegullris er svært lik, men er uten hår på stengelen som ofte er litt blågrønn. Geitrams har like blader, men den har helrandete blader, ikke sagtannete, og forskjellige blomster.

Kjennetegn: Parkslirekne kan bli over 3 meter høy, med utoverhengende topp og greiner. Stengelen er grønn med rødbrune flekker og er hul. Bladene er stive, litt læraktige, med en jevn overflate og hel kant. Bladlengden er vanligvis mindre enn 20 cm. Bladgrunnen er rett eller nesten rett, men den kan være noe hjerteforma hos noen blader. Bladspissen er skarpt avsmalnende. Kjempeslirekne og hybridslirekne, som er også utbredt i Lier, har litt annerledes bladform.

Parkslirekne sprer seg gjennom krypende jordstengler som danner nye skudd. Små biter av jordstengler og overjordiske stengler kan utvikle seg til nye planter, og spredning skjer ofte via flytting av jordmasser, hageavfall og slått langs veikantene. I områder nært vann og elver kan plantedeler spres med vannstrømmer. Det er viktig å ta forholdsregler ved graving nær etablerte voksesteder for parkslirekne og ved slått langs veikantene. Rengjøring av maskiner og utstyr grundig etter arbeid i slike områder er også avgjørende for å hindre spredning.

Blomstring: August - oktober. Blomsterstandene er greina med hvite blomster.

Voksested: Vei- og jordkanter, langs vassdrag, parker og hager, beitemark.

Forvekslingsarter: Kjempeslirekne og hybridslirekne er to andre storvokste slireknearter som er i rask spredning i Lier. Disse artene kan skilles fra parkslirekne på bladform, bladstørrelse og behåring. Bekjempelse er imidlertid helt likt mellom de ulike fremmedartene av slirekner.

Hagelupin *Lupinus polyphyllus*

Kjennetegn: Hagelupin blir 50-120 cm høy, med blå, hvit, rødfiolett eller flerfarget blomsterstand. Plantene er flerårige, men spres hovedsakelig med frø. Bladene har 9-17 småblad som er 7-15 cm lange.

Blomstring: Juni-september.

Voksested: Lupin er nitrogenfikserende og har derfor små krav til voksestedet. Grasmark, eng, skogkanter, vegkanter, åkerkanter, langs jernbaner.

Forvekslingsarter: Jærlupin og sandlupin, er to andre fremmede lupinarter som også lokalt er i stor spredning i Norge. De er begge mindre enn hagelupin, 30-70 cm, har færre småblad og et mer buskaktig utseende.

Kjempebjørnekjeks *Heracleum mantegazzianum*

Kjennetegn: Den voksne planten er 2-5 m høy, sterkt hårete og lukter kraftig. Stengelen kan bli opptil 10 cm i diameter. Det første året har planten kun rosetter av store blader. Nedre del av stengel og bladskaft er ofte rødflekket. Planten danner en inntil 0,8 m bred blomsterskjerm, med mange mindre sideskjermer i flere etasjer. Planten spres først og fremst med frø. Når frøproduksjonen er ferdig, dør hele planten. Plantesaften kan i sollys forårsake hudskader/kraftig forbrenning.

Blomstring: Juli - september. Planten blomster først etter 2-4 år, de er små, hvite og vokser i en litt hvelva skjerm (kjempebjørnekjeks 50-80 cm bred, tromsøpalme 20-50 cm bred). Skjermplantefamilien.

Voksested: Kantsoner, typisk i tidligere landbruksområder som gror igjen, bekke- og ravinedaler. Etablerer seg ofte til nye områder med forurensede løsmasser.

Forvekslingsarter: Sibirbjørnekjeks og kystbjørnekjeks. Disse mangler den sterke behåringen, er mindre med smalere stilk og mindre blomsterskjerm. Tromsøpalme ligner kjempebjørnekjeks, men vokser i tuer og har jevnere rødfarge på stengel. Det nederste bladet er lengre enn bredt. Tromsøpalme er flerårig med omfattende rotsystem.

Eli Fremstad

Eli Fremstad

Eli Fremstad

Kjennetegn: 60 - 120 cm høy. Toårig, sjelden flerårig. Rota er grov og kan vokse mer enn 1,5 meter dypt med mange formeringsknopper. Stengelen er greina med små kjertler og stive hår. Nederste bladet/grunnbladet er fjærflika, gulgrønne og langskafta. Nederste blad på stengelen er buktdelte med stor trekanta endeflik. De øverste bladene er ofte hele. Spres med frø, rotbiter og rotskudd.

Blomstring: Juni - juli. Blomsterstanden er ofte rikt forgreina med gule 4-tallige kronblad. Frøkapslene ligner nøtter, 7-9 mm, de er skjevt eggforma. Frø modnes fra midten av juli. Korsblomstfamilien.

Vokseplasser: Åpen næringsrik leir- eller sandjord. Veikanter, veiskråninger, jernbanetomter, grasbakker og enger.

Forvekslingsarter: Kan likne andre planter i korsblomstfamilien, men ingen av de andre har så kraftig rosett. Russekål har tydelige kjertler som ses som små brunrøde prikker på stengler og ofte på undersiden av blader. Vinterkarse, som er utbredt i Lier, ligner på russekål. Vinterkarse er mindre enn russekål, har blad med skjeforma endeflik og den blomstrer tidligere enn russekål.

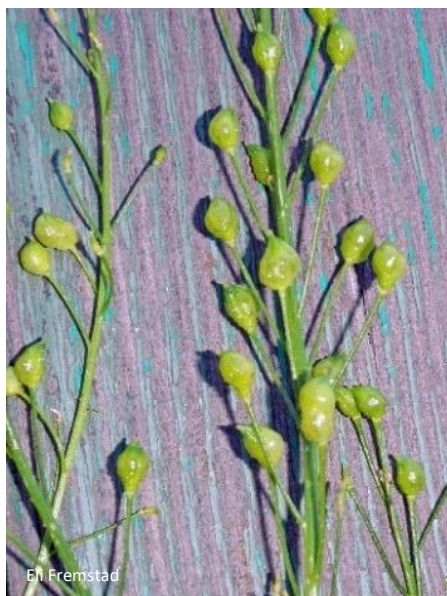

Eli Fremstad

Eli Fremstad

Eli Fremstad

Reidar Elven

Rynkerose *Rosa rugosa*

Kjennetegn: Opptil 2 m høy. Rynkerose er en busk med grove, tetthåra skudd tett besatt med hårete torner av ulike størrelser. Bladene er mørkegrønne og sagtannede med rynkete overflater. Rynkerosen spres med frø og rotskudd.

Blomstring: Juni - august. Mørk rosa blomster på bøyde skaft. Blomstene kan også forekomme i lysrosa eller hvit. Kulerunde nyper som er 2-3 cm brede.

Voksested: Vanligst i kyst- og fjordstrøk. Tåler salt, vokser både fuktig og tørt. Sand- og steinmark, strandberg, gressmark og veikanter.

Forvekslingsarter: Rynkerose skilles fra våre hjemmehørende roser ved å ha tallrike, kraftige torner, rynkete blader og sammentrykt fasong på nypene.

Eli Fremstad

Reidar Elven

Erlend Bjørtvedt

Liv Ingrid Kravdal

Kjennetegn: Opptil 1,5 m høy. Hvitsteinkløver er en toårig urt. Den har hvite blomster som er gruppert i en lang og smal klase i lange aks øverst på stilken. Blomstene på samme plante er typiske på ulikt utviklingstrinn samtidig. Bladene er avlange og trekoblede. Spredningen skjer med frø som fraktes til nye lokaliteter ved hjelp av trafikkstrømmen langs veier.

Blomstring: Juli - september. Blomsterstanden er ofte rikt forgreina med gule 4-tallige kronblad. Frøkapslene (skulpene) ligner nøtter, 7-9 mm, de er skjevt eggrunde og knudrete. Frø modnes fra midten av juli. Korsblomstfamilien.

Vokseplasser: Planten har nitrogenfikserende røtter og har derfor få krav til voksestedet. Ofte langs veier.

Forvekslingsarter: -

Bekjempelsesmetoder

Bruk av maskiner i bekjempelse

Fremmede arter er ofte meget spredningsdyktige, og kan spire fra både frø og plantedeler. Det er derfor grunnleggende viktig med god reingjøring av maskiner og utstyr etter arbeid i områder med fremmede arter, samt gjøre seg kjent med egenskaper til de ulike artene.

Hensyn må tas ved graving nær voksesteder til fremmede arter, ved veikantslått og ved transport av beskæringsavfall. Dersom massene skal kjøres bort er det viktig å dekke massene godt under transport og fjerne jord fra bil og maskiner før de tas i bruk andre steder. Massene skal under ingen omstendigheter benyttes i annen jordproduksjon eller der det skal plantes flerårige vekster.

Bruk av utleggerarm på traktor har vist seg å gi risiko for spredning av frø. Områder med fremmede arter må slås som en egen prosess, slik at en ikke drar med seg frø eller plantedeler til nye områder.

De deler av maskiner og utstyr som har berørt de infiserte massene (Belter/hjul på maskiner, grabb på gravemaskin, lasteplan, spader, sko og lignede) må rengjøres, enten med avbørsting eller spyling med vann. Flyttbar vanntank på henger og høytrykkspyler kan benyttes. Ved små vannbehov kan bøtte med vann være tilstrekkelig. Spyling og avbørsting bør skje på duk, og rester etter spyling må leveres til deponi sammen med annen løsmasse.

Kjempespringfrø

Luking

Siden arten er ettårig og kun spres med frø, er bekjempelse av kjempespringfrø med både luking og slått effektivt. Grunt rotsystem gjør den lett å luke.

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, brukes i tette forekomster. Slått må gjennomføres før blomstring.

Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten. Det mest effektive tid for slått av kjempespringfrø, i de fleste steder, er sist i juni. Da er det sannsynlig at nye planter som vokser frem fra rotsystemet ikke rekker å utvikle nye blomster i løpet av sesongen.

Generelt

Planter uten blomster kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Planter luket eller slått etter blomstring skal ikke bli liggende, men leveres til godkjent avfallsmottak som tar imot fremmede arter.

Det er viktig å følge opp arealer som er nedkappet flere påfølgende år for gradvis utarming av forekomsten. Gjentatt nedkapping eller luking av kjempespringfrø vil ha meget gode resultater. I tilfelle tiltak skjer etter planten er i blomst, må utstyr og redskaper rengjøres før de brukes i områder uten kjempespringfrø.

Kanadagullris

Luking

Bekjempelse av kanadagullris med både luking og slått er effektivt. Siden kanadagullris er flerårig, er det viktig å få med seg mest mulig av roten; spade vil gjøre luking lettere og mer effektiv. Voksne planter på sensommeren er vanskelig å luke.

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, kan brukes i tette forekomster. Slått må gjennomføres før blomstring.

Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten. Det mest effektive tid for slått av kanadagullris er sist i juni. Da er det sannsynlig at nye planter som vokser frem fra rotsystemet ikke rekker å utvikle nye blomster i løpet av sesongen. Forekomsten må slås igjen på slutten av august om planten er nær blomstring.

Generelt

Planter uten blomster kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Planter luket eller slått etter blomstring skal ikke bli liggende, men leveres til godkjent avfallsmottak som tar imot fremmede arter.

Det er viktig å følge opp arealer som er nedkappet flere påfølgende år for gradvis utarming av forekomsten. Gjentatt nedkapping eller luking av kanadagullris vil ha gode resultater. I tilfelle tiltak skjer etter planten er i blomst, må utstyr og redskaper rengjøres før de brukes i områder uten kanadagullris.

Slirekner

Oppgraving

Forekomster med få planter kan graves opp. Oppgravde jordmasser som er infisert skal behandles som spesialavfall. Ikke deponere masser med slirekner i naturen, arten sprer seg meget effektivt.

Kontroll med herbicider (glyfosat)

Sprøyting anses å være den mest effektive metoden for å fjerne slirekne. Sprøyting av nyetablerte planter, med grunne røtter, er minst ressurskrevende med hensyn til å fjerne forekomsten. Husk å ikke sprøyte for tidlig på våren, vent til plantene har 4-5 blad.

I tilfelle planter har vokst høyt, må de kappes ned før sprøyting. Stubben punktsprøytes. Oppslag med 4-5 blad bladsprøytes. Alternativt kan man vente for oppslag etter nedkapping, uten å sprøyte stubben.

Generelt

Det er meget viktig å ikke spre plantedeler til andre steder, mens en jobber med slirekner. Slirekner kan spire fra de minste fragmenter av planter.

Forekomster må oppsøkes årlig i minst 3 år etter første sprøyting for kontroll.

Hagelupin

Luking

Bekjempelse av lupiner med både luking og slått er effektivt. Siden lupiner er flerårige, er det viktig å få med seg mest mulig av roten; stikkspade vil gjøre luking lettere og mer effektiv.

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, kan brukes i tette forekomster. Slått må gjennomføres før blomstring. Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten.

Slått gjentas etter 1,5-2 måneder for å hindre at gjenveksten utvikler modne frø. Det anbefales slik nedkapping to ganger per sesong i 3-5 år for bekjempelse av hagelupin. Deretter kan det være tilstrekkelig med nedkapping en gang per sesong for å gradvis utarme bestanden. Den langvarige frøbanken til hagelupin tilsier oppfølging i mange år.

Generelt

Planter uten blomster kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Planter luket eller slått etter blomstring skal ikke bli liggende, men leveres til godkjent avfallsmottak som tar imot fremmede arter.

Kjempebjørnekjeks

Mekanisk kontroll

Kjempebjørnekjeks er en toårig plante, det vil si planten kan blomstre tidligst på det andre året etter etablering. I dårlig voksested, kan blomstring ta flere år. Kjempebjørnekjeks blomstrer kun en gang, deretter dør hele planten. Nedkapping før blomstring er derfor en effektiv metode for å utarme en forekomst over tid.

Rotkutting er en effektiv metode. Tiltaket må starte tidlig om våren og gjentas midt på sommeren. Rota må kuttes med spade minst 10 cm under bakken, ellers vil plantene vokse frem igjen. Avkuttete plantedeler kan legges på egnede steder hvor de kan tørke uten kontakt med vann, eller leveres til godkjent avfallsmottak som tar imot fremmede arter. Luking kan være aktuelt for små enkeltplanter.

Generelt

Husk å beskytte deg selv mot plantesaften. Denne er giftig og kan forårsake smerter og utslett på huden.

Russekål

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, kan brukes for å hindre spredning av tette forekomster. Slått må gjennomføres før frømodning, sent i juni. Hvis nedkapping skjer for tidlig i sesongen vil gjenveksten kunne utvikle nye blomster og modne frø samme år. Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten.

Generelt

Det er viktig å unngå at forekomsten kommer ikke i blomstring på nytt samme år. Oppfølging gjennom sesongen er derfor viktig.

Frø av russekål kan lett følge med jord på skotøy, maskiner og annet utstyr. Vær oppmerksom på dette ved arbeid i eller nær forekomster. Sørg for renhold av utstyr etter arbeidet. En bør unngå å flytte jord hvor russekål har vokst.

Rynkerose

Oppgraving

Små og nyetablerte busker kan graves opp. Det er viktig å grave dypt nok for å få med mest mulig røtter. Dybden er avhengig av plantens alder.

Luking

Små planter kan lett lukes.

Slått

Nedkutting med ryddesag kan brukes for å hindre spredning av tette forekomster. Slått må gjennomføres før blomstring i juni. Slått må gjentas mange ganger i løpet av sesongen. Det er lettest å gjenta nedkuttingen før de nye skuddene har blitt for store. Nedkutting kun én gang i vekstsesongen fører til økt skuddvekst og at planta vokser seg større.

Hvitsteinkløver

Luking

Siden arten er toårig og spres i all hovedsak med frø, er bekjempelse av hvitsteinkløver med både luking og slått svært effektivt. Det grunne rotsystemet gjør den lett å luke.

Slått

Slått, mekanisk nedkapping med grastrimmer, grasklipper eller utleggerarm på traktor, brukes i tette forekomster. Slått må gjennomføres før blomstring.

Forekomstene slås så langt ned mot bakken som mulig, slik at man får med unge individer og begrenser gjenveksten. Det mest effektive tid for slått av hvitsteinkløver er sist i juni. Da er det sannsynlig at nye planter som vokser frem fra rotsystemet ikke rekker å utvikle nye blomster i løpet av sesongen.

Generelt

Planter uten blomster kan bli liggende på stedet, men etterlates slik at rota ikke har kontakt med jorda, og ingen del av planten får kontakt med rennende vann. Planter luket eller slått etter blomstring skal ikke bli liggende, men leveres til godkjent avfallsmottak som tar imot fremmede arter.

Det er viktig å følge opp arealer som er nedkappet flere påfølgende år for gradvis utarming av forekomsten. Gjentatt nedkapping eller luking av hvitsteinkløver vil ha meget gode resultater. I tilfelle tiltak skjer etter planten er i blomst, må utstyr og redskaper rengjøres før de brukes i områder uten hvitsteinkløver.